

SCHRIFTUITLEG EN VERKONDIGING MARANATHAKERK DEN HAAG ZONDAG 6 DECEMBER 2020 - 2de zondag van Advent

Voorganger: de heer J.J. de Haan, Delft Thema: Niet ik, Hij!

Liederen:

Psalm 24 in wisselzang; Nieuwe Liedboek 654 : 1, 4, 6, 158a : 1 en 2, 456b : 1 en 2, 445 : 1 en 4, 438 : 1 en 4

Schriftlezingen: Jesaja 40 : 1 – 11 NBG en Johannes 1 : 19 – 34 NBG

Inleiding op het thema

Wijzen. Wijzen naar. Pas op met naar anderen te wijzen, zeiden mijn ouders. Als je met één vinger naar de ander/anderen wijst, dan wijzen er vier naar jezelf. Die éne vinger wil zeggen: Ik zal jou eens vertellen hoe het moet. Of: ik waarschuw je dat je dit beter niet kunt doen! Als een rechter tot een eindoordeel van een zaak komt dan wijst hij vonnis. De bedoeling is om een andere levenshouding te kiezen, namelijk die van ootmoed en nederigheid. Het gaat er niet om dat je gelijk hebt of je gelijk probeert te halen, maar dat je samen in dit leven staat en om elkaar geeft. Zoals de apostel Paulus zegt: in ootmoedigheid achte de één de ander uitnemender dan zichzelf.¹

Het werkwoord wijzen heeft ook een andere betekenis: Wijzen op, attent maken op iets of iemand. Zoals vanmorgen. Het gaat over Johannes de Doper, die zowel mensen die hem controleren als anderen wijzen op de komende Messias. Hij is de stem van één die roept in de woestijn, maakt recht de weg des Heren. Tegen de delegatie van de Farizeeën zegt hij: Ik doop met water; midden onder u staat Hij, van wie gij niet weet. Hij, die na mij komt, wiens schoenriem ik niet waardig ben los te maken.² Als Jezus bij Johannes komt wijst hij op Hem: Zie, het Lam Gods dat de zonde der wereld wegneemt. Vandaar: Niet ik, Hij!

Schriftuitleg en verkondiging.

Tekst: Johannes 1 : 19 en 34 NBG – *19 En dit was het getuigenis van Johannes, toen de Joden uit Jeruzalem priesters en Levieten tot hem zonden om hem te vragen: Wie zijt gij? 34 Ik heb gezien en getuigd, dat deze de Zoon van God is.*

Thema: *Niet ik, Hij!*

1. Inleiding

Getuigen. Dat woord speelt vanmorgen een belangrijke rol. Onze lezing van vanmorgen begint er mee: *En dit was het getuigenis van Johannes.* Onze lezing van vanmorgen eindigt er mee: *Ik heb gezien en getuigd dat deze de Zoon van God is.* In het voorwoord staat het al: *Er trad een mens op, van God gezonden, wiens naam was Johannes. Deze kwam als getuige om van het licht te getuigen, opdat wij allen door hem geloven zouden. Hij was het licht niet, maar was om te getuigen van het licht. Het waarachtige licht, dat ieder mens verlicht, was komende in de wereld.*³ Johannes sluit zijn evangelie af met deze woorden: *Dit is de discipel, die van deze dingen getuigt en die deze beschreven heeft en wij weten, dat zijn getuigenis waar is.*⁴

Wat voor iemand is een getuige? Iemand die iets heeft gezien, dat heel precies vertelt en schriftelijk vastlegt of laat vastleggen. Zodat het gebruikt kan worden om te achterhalen wat

¹ Filippenzen 2 : 3

² Johannes 1 : 26

³ Johannes 1 : 6 - 9

⁴ Johannes 21 : 24

er exact is gebeurd. Zo nodig moet hij die verklaring herhalen, bijvoorbeeld voor een rechter. Het gaat er niet om wat iemand hem/haar heeft ingefluisterd of wat men zegt. Nee, om wat hij/zij zelf heeft gezien. Ook in andere situaties spreken we van getuigen. Bijvoorbeeld bij huwelijken. In sommige tradities bij de doop, met peter en meter. Dat zijn mensen die niet alleen aanwezig zijn bij een doopbediening, maar die ook betrokken zijn bij de opvoeding.

Getuige van het licht. Wat bedoelt Johannes daarmee? Het licht is de Messias. Jezus wordt omschreven als het licht der wereld. Dat zegt Hij later ook van zichzelf: *Ik ben het licht der wereld.*⁵ De profeten voorzeggen de komst van de Messias ook als licht. *Het volk dat in duisternis wandelt, ziet een groot licht. Over hen die wonen in een land van diepe duisternis, straalt een licht.*⁶

2. Situatie

Maar het is nog niet zover. Vanmorgen horen we het verslag van het optreden van Johannes, beter bekend als Johannes de Doper, zoon van het bejaarde echtpaar Zacharias en Elisabeth. Hij krijgt een delegatie van priesters en levieten uit de tempel in Jeruzalem op bezoek met de vraag: “Wie zijt gij?”. In opdracht van het Sanhedrin onderzoeken zij of het optreden van Johannes wel rechtmatig is. Zij willen ook graag weten wat hij predikt. Want in die tijd was Palestina bezet gebied. Dat is ook van belang voor het bewaren van de orde en de veiligheid in een door de Romeinen bezet land. Daarover straks meer.

Hoe gaan zij te werk? Hun vraag is niet: Johannes, wat zijn je papieren? Waar heb je gestudeerd? Mogen we je diploma, bull, cijferlijst of certificaat even zien? Nee, hun vraag is: wat voor iemand ben jij? Johannes geeft geen rechtstreeks antwoord. Hij zegt namelijk niet wie hij is, maar wie hij niet is. Maar: hoeveel waarde heeft het eigenlijk om naar zijn eigen getuigenis te vragen?

Overigens wordt alleen in onze tekst een delegatie van werkers in de tempel genoemd. We kennen de priesters en de levieten nog wel uit de gelijkenis van de Barmhartige Samaritaan.⁷

Johannes de Doper was een half jaar ouder dan Jezus.⁸ Net als Jezus begint hij op de leeftijd van 30 jaar te preken. Meestal begonnen de predikers pas op te treden op hun 30ste. Hij kiest voor een vaste plaats, bij Bethanië aan de Jordaan.

De boodschap van Johannes de Doper luidt klip en klaar: *Bekeert u, want het Koninkrijk der hemelen is nabij gekomen.*⁹ Dat viel op. Veel mensen komen naar de Jordaan om naar hem te luisteren. Uit nieuwsgierigheid? Uit sensatie? Wie het weet mag het zeggen. Het was in elk geval iets nieuws. Hij was – zeker in het begin van zijn optreden – geen rondtrekkende prediker. Velen wilden hem wel eens horen. De reis naar Bethanië aan de Jordaan hadden ze er wel voor over. Het was ook de leiders van het volk in Jeruzalem opgevallen en ter ore gekomen. Sommigen waren misschien al incognito naar hem wezen luisteren.

Het Sanhedrin, het Joodse bestuurscentrum in die tijd, vond het wenselijk om via een officiële delegatie daar eens poolshoogte te nemen. Het maakte zich ongerust. Wij leven in een tijd van bezetting, en wij genieten met name op godsdienstig gebied enkele vrijheden. Dat willen we graag zo houden. Laten we onze vrijheden niet verspelen door onrust onder het volk.

⁵ Johannes 8 : 12

⁶ Jesaja 9 : 1

⁷ Lukas 10 : 25 - 37

⁸ Lukas 1 : 26

⁹ Mattheüs 3 : 2; 4 : 17; 10 : 7; Lucas 21 : 31

Zolang wij ons rustig houden laat de bezetter ons ook met rust. Die vrees was er niet voor niks, want het gebied Palestina, waar dit bij hoorde, gold als een gebied waar gemakkelijk opstanden uitbraken. Dit gebied vormde de uiterste oostgrens van het Romeinse Rijk.

3. Verdieping

Daar is die delegatie. Zij probeert de identiteit van Johannes de Doper vast te stellen op basis van eigen getuigenis. Wie bent u? Wat voor iemand bent u? Het gesprek loopt heel vreemd. Dan lezen we: *En hij beleed en ontkende het niet*¹⁰. Hij zegt er in één adem bij: *Ik ben de Christus niet*. Daarmee moesten zij het doen.

Kennelijk speurde Johannes al meteen, dat dit hun bedoeling was. Nagaan of de reeds lang verwachte Messias in zijn persoon nu was gekomen. Johannes geeft aan dat hij niet degene is die zij denken dat hij is. Maar de leden van de delegatie willen weten wie hij wel is.

De leden van de delegatie geven niet op. Wie ben jij dan wel? Elia soms? In de verwachting naar de komst van de Messias is ook plaats voor terugkeer van Elia. Zo vreemd is dat nog niet. Maar Johannes zegt: Ik ben Elia niet! Tegen het einde van de tijd zullen profeten komen om het naderende einde te voorzeggen. Dus dat zij vragen of Johannes een profeet is, dat is ook zo gek nog niet. Maar weer zegt Johannes: ik ben die niet. Radeloos geworden zeggen zij: Maar wie dan?

Dan blijkt dat zij gestuurd zijn. Wij moeten hen antwoord geven, die ons gestuurd hebben.¹¹ Zij vinden zijn manier van antwoorden vervelend en vragen door: Wat zegt gij van uzelf?¹²

Johannes haalt de tekst aan uit Jesaja 40, die wij ook hebben gelezen: *Ik ben de stem van één die roept in de woestijn: Maakt recht de weg des HEREN*. In de oorspronkelijke tekst staat: Bereidt in de woestijn de weg des HEREN, effent in de wildernis een baan voor onze God.¹³ Nou, zo iemand ben ik. Ik baan de weg voor een ander. Het gaat niet om mij, het gaat er om dat straks iemand die nog komt en die veel belangrijker is dan ik vrij baan heeft. Net als een heraut, die in een stad of streek de komst van een koning of keizer aankondigt en er voor zorgt dat die stad of die streek hem bij zijn bezoek alle eer brengt die hem toekomt. Daarna treedt hij terug. Zijn werk zit er dan op. Vergelijk het maar met onze Rijksvoorlichtingsdienst die tijdig het voornemen kenbaar maakt waar de koning met zijn gezin zijn verjaardag wil vieren. Zo weet Eindhoven al dat zij aan de voorbereidingen voor Koningsdag 2021 kunnen beginnen.

Met dat antwoord kan de delegatie naar huis. Of ze er veel aan hebben, vermeldt de historie niet. Maar Johannes richt meteen zijn schijnwerpers op een andere groep, die duidelijk heeft staan meeluisteren. Misschien wel met hen meegekomen waren uit Jeruzalem. De Farizeeën. Waarom weet ik dat zij hebben meegeluisterd? Omdat zij precies daar, waar het gesprek met de eerste delegatie stopt, inspringen. De Farizeeën zien dat hij doopt. Dat komt nu ter sprake. Johannes, als je geen diploma, bul of certificaat hebt, waarom doopt je dan? Bovendien heb je geen machtiging van boven. Jij bent de Christus niet, jij bent Elia niet en ook geen profeet.

Weer komt er een mysterieus antwoord: *Ik doop met water*. Maar dat vragen de Farizeeën niet. Die vragen naar het waarom. Luister nog even, sst, hij vertelt nog wat. Johannes zegt: *Midden onder u staat Hij van wie gij niet weet*.¹⁴ Nou, geheimzinniger kan het haast niet, zou

¹⁰ Johannes 1 : 20

¹¹ Johannes 1 : 22

¹² Johannes 1 : 23

¹³ Jesaja 40 : 3

¹⁴ Johannes 1 : 26

ik zo zeggen. Nog even wachten met conclusies trekken. Johannes is nog niet klaar. Sst, luister maar: Hij, die na mij komt, wiens schoenriem ik niet waardig ben los te maken.¹⁵ Dat was het werk van een heidense slaaf.

Tot nog toe is Jezus zelf niet in beeld. De volgende dag komt Jezus naar Johannes toe aan de Jordaan om te worden gedoopt. Dan zien we wat Johannes bedoelt met: Midden onder u staat Hij, die gij niet weet. Dan horen we Johannes verwijzen naar de profeet Jesaja: Ik ben de stem van één die roept in de woestijn: Maakt recht de weg des Heren.¹⁶ Zie, zegt Johannes wijzend op Jezus, let op: Zie, het Lam Gods dat de zonde der wereld wegneemt. Deze is het, van wie ik zeide: Na mij komt een man, die voor mij geweest is, want Hij was eer dan ik. Zelf wist ik niet van Hem, maar opdat Hij aan Israël zou geopenbaard worden, daarom kwam ik dopen met water.¹⁷ En na de doop wordt dat nog eens bevestigd doordat de Geest verschijnt in de gedaante van een duif en op Hem blijft. Dit, zegt Johannes, dit heb ik gezien en dit is waarvan ik getuig. Dit laat zien dat Jezus van Nazareth de Zoon van God is.

4. Wat moet ik hier mee?

Niet ik, maar Hij! Daarop legt de evangelist sterk de nadruk. Enkele hoofdstukken verder legt Johannes een getuigenis af over Jezus. Dan zegt hij onder andere: Hij moet wassen, in belang toenemen, ik moet minder worden.¹⁸ Alsof hij zeggen wil: mijn werk zit er op.

Zo wijst Johannes de Doper ons de Messias aan. Het is hier geen wijzen naar, waarbij één vinger wijst naar de ander en vier vingers terugwijzen op onszelf. Nee, Johannes wijst van zich af op Jezus. Zie, het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt. Op Hem, op wie de Heilige Geest afdaalt als een duif en op wie deze blijft, die is de Messias, de Redder der wereld. Ja, zegt Johannes de Doper: Ik heb gezien en getuigd dat deze de Zoon van God is. De heraut baant de weg en reist dan verder. De Koning komt! Hij neemt de oproep van Johannes de Doper over: Bekeert u, want het Koninkrijk der hemelen is nabij gekomen!

En wij? Hoe bereiden wij ons voor op Kerst in de tijd die voor ons ligt? Wij kijken misschien aan tegen een donkere tijd. Veel zit ons tegen. Vanwege het rondwarende virus gelden allerlei beperkingen. Kerst 2020 lijkt heel anders te worden dan we gewend zijn.

Bij het smeekgebed en gloria hebben we beleden dat God met ons is! Maar God heeft naar ons omgezien, wij, in de nacht verdwaalden, hoe zou het ons vergaan, indien Hij ons niet achterhaalde? Indien niet in de duisternis het licht dat Jezus Christus is gelijk de morgen straalde?¹⁹ Inderdaad, God werkt in het verborgen. God bereidt in het verborgen de komst van de Messias in onze wereld voor. Zoals we straks zullen horen: God lijkt wel diep verborgen in onze duisternis, maar schenkt ons toch een morgen die vol van luister is. Hij komt ons toch te stade, ook in het strengst gericht. Zijn oordeel is genade, zijn duisternis is licht.²⁰

Met dit vertrouwen mogen we de nieuwe week ingaan. Weet, dat uiteindelijk niet de macht van de duisternis het voor het zeggen zal hebben, maar dat het licht overwint! Halleluja! Amen!

¹⁵ Johannes 1 : 27

¹⁶ Jesaja 40 :3; Johannes 1 : 23

¹⁷ Johannes 1 : 29 - 31

¹⁸ Johannes 3 : 30

¹⁹ Liedboek voor de Kerken 1973 Gezang 169 : 4; Nieuw Liedboek 2013 Lied 654 : 4

²⁰ Liedboek voor de Kerken 1973 Gezang 130 : 4; Nieuw Liedboek 2013 Lied 445 : 4